

Механізм взаємодії суб'єктів розслідування та експертних установ: проблеми синхронізації дій та обміну інформацією

Яніна Романенко

доктор філософії в галузі біології, старший судовий експерт сектору обліку генетичних ознак людини, Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Кропивницький, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9415-8391>, e-mail: zmunchilo18@gmail.com

Марія Боброва

кандидат біологічних наук, доцент, завідувачка кафедри природничих наук та методик викладання, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка Міністерства освіти і науки України, м. Кропивницький, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7703-651X>, e-mail: kazna4eeva@gmail.com

Проаналізовано проблеми комунікативної взаємодії слідчого та експерта-генетика. Виявлено ключові бар'єри: процесуальний дефіцит контекстуальних даних, термінологічні розбіжності в інтерпретації стохастичних висновків та інформаційний вакуум під час проведення досліджень. Обґрунтовано необхідність цифровізації комунікації, запровадження оперативного консультування та спільних тренінгів для уніфікації понятійного апарату. Запропоновано зміни до ст. 71, 94 та 243 КПК України для оптимізації застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Ключові слова: молекулярно-генетична експертиза; спеціальні знання; ДНК-аналіз; комунікативний бар'єр; цифровізація розслідування; КПК України.

Mechanism of Interaction Between Investigative Entities and Forensic Institutions: Problems of Synchronizing Actions and Information Exchange

Yanina Romanenko, Mariia Bobrova

The article analyzes the problems of communicative interaction between the investigator and the genetic expert. Key barriers were identified: procedural deficiency of contextual data, terminological discrepancies in the interpretation of stochastic findings, and information vacuum during the research process. The necessity of digitalization of communication, introduction of operational consulting and joint trainings for unification of the conceptual apparatus is substantiated. Amendments to Articles 71, 94 and 243 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are proposed to optimize the use of special knowledge in criminal proceedings.

Keywords: molecular genetic expertise; special knowledge; DNA analysis; communication barrier; digitalization of investigation; Criminal Procedure Code of Ukraine.

В умовах стрімкої цифрової трансформації злочинності та посилення вимог до об'єктивізації доказової бази в кримінальному процесі, роль молекулярно-генетичних досліджень стає визначальною. Сучасна криміналістика розглядає ДНК-профілювання як «золотий стандарт» ідентифікації особи [1], проте практична реалізація потенціалу цього методу безпосередньо обмежена якістю міжінституційної взаємодії. Прийняття Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» [2] відкрило нові перспективи для розкриття злочинів, але водночас оголило низку організаційних проблем.

Проблема полягає в тому, що традиційний механізм взаємодії суб'єктів розслідування та експертних установ часто залишається статичним, тоді як динаміка сучасного розслідування вимагає гнучкої синхронізації дій та безперервного інтелектуального обміну інформацією [3]. Як зазначають дослідники, неефективність на преаналітичному етапі — від моменту вилучення біоматеріалу до його надходження в лабораторію — часто нівелює подальші технологічні зусилля експерта [4].

Актуальність теми зумовлена необхідністю переходу від формального листування

до створення інтегрованого комунікативного середовища. Це передбачає не лише технічну модернізацію, а й зміну парадигми використання спеціальних знань: від сприйняття експерта як «технічного виконавця» до його залучення як «активного консультанта» [5]. Ефективна координація та усунення комунікаційних бар'єрів є запорукою мінімізації слідчих помилок і забезпечення невідворотності покарання в умовах сучасних викликів правопорядку.

Синхронізація дій слідчого та експерта розпочинається ще до моменту призначення експертизи. Як зазначає М. Щербаковський, ефективність використання спеціальних знань залежить від того, наскільки повно та якісно були зібрані вихідні дані для дослідження [4].

У контексті ДНК-аналізу ключовою проблемою під час огляду місця події та вилучення об'єктів біологічного походження є відсутність диференційованого підходу слідчого до стану біоматеріалу, що зазнав деструктивних змін. Нерідко виникають випадки ненавмисної контамінації (забруднення) об'єктів стороннім ДНК-профілем через порушення протоколів пакування або недотримання температурного режиму при транспортуванні, що часто призводить до втрати придатних для аналізу ДНК-профілів. Вирішенням даної колізії є нормативна регламентація механізму координації дій спеціалістом-генетиком. Впровадження оперативного консультування дозволить забезпечити фахову оцінку стану слідів безпосередньо на місці виявлення, що значно підвищить ефективність подальших молекулярно-генетичних експертиз [4].

Проблема інформаційної взаємодії між суб'єктами досудового розслідування та експертними установами у сфері молекулярно-генетичних досліджень має системний характер і детермінована двома основними векторами: процесуально-контекстуальним та когнітивно-термінологічним. Як слушно зауважує В. Кір'яков, існуюча модель комунікації обтяжена надмірним формалізмом, що призводить до отримання експертом «деконтекстуалізованого» запиту, позбавленого деталізованих відомостей про умови виявлення та стан збереження біологічних

об'єктів [6]. Такий брак вихідних даних, що фактично нівелює змістовне наповнення вимог ст. 243 КПК України, суттєво обмежує фахівця у виборі прецизійних методів дослідження, що в умовах екологічної деструкції біоматеріалу може призвести до неповного використання доказового потенціалу слідів [7]. Паралельно з цим постає проблема термінологічного бар'єру, зумовлена специфікою інтерпретації стохастичних результатів ДНК-аналізу. Оскільки висновки генетичної експертизи мають імовірнісний характер і базуються на складних розрахунках популяційної генетики, виникає складність їхнього правового оцінювання слідчими, які не володіють спеціальними знаннями в обсязі, передбаченому ст. 71 КПК України [8]. Це призводить або до необґрунтованої гіперболізації доказового значення результатів як абсолютних, або до методичних помилок під час їх інтеграції в цілісну систему доказової бази відповідно до критеріїв, визначених у ст. 94 КПК України [9].

Ситуація ускладнюється наявністю інформаційного вакууму, що виражається у відсутності прямого доступу слідчого до даних про етапи проходження експертного провадження в реальному часі. Така відсутність зворотного зв'язку створює штучні затримки у криміналістичному менеджменті, унеможливорюючи динамічне планування слідчих дій та раціональний розподіл процесуального часу, що прямо корелює з дотриманням засади розумних строків, закріпленої у ст. 28 КПК України [10]. Для нівелювання зазначених деструктивних факторів вбачається за необхідне запровадження інституту оперативного консультування, нормативне закріплення обов'язку слідчого надавати розширену контекстуальну характеристику об'єктів, а також цифровізація моніторингу експертних досліджень через впровадження спеціалізованих міжвідомчих платформ [11].

Ефективне використання спеціальних знань у межах кримінального провадження не повинно обмежуватися формальним отриманням процесуального документа у формі паперового висновку, оскільки, згідно з рекомендаціями Європейської мережі інститутів судової експертизи (ENFSI), сучасна

парадигма взаємодії передбачає обов'язковий етап спільної інтерпретації отриманих результатів для забезпечення їх коректної імплементації в доказову базу [12]. У цьому контексті стратегічного значення набуває цифровізація експертно-слідчої діяльності, що передбачає розробку та впровадження захищеної комунікаційної платформи для суб'єктів розслідування та експертних установ, яка дозволить синхронізувати процесуальні запити, забезпечити прозорість експертного циклу та здійснювати миттєву передачу результатів ідентифікаційного пошуку за автоматизованими базами даних ДНК [13]. Паралельно з технологічною модернізацією критично необхідною є інтелектуальна інтеграція через запровадження системи обов'язкових спільних тренінгів та

міждисциплінарних семінарів для слідчих і експертів, спрямованих на вирівнювання «понятійного апарату», що дозволить нівелювати існуючі комунікативні бар'єри та забезпечить фахову оцінку складних генетичних профілів, зокрема сумішей ДНК та деградованих зразків, у суворій відповідності до вимог ст. 94 КПК України щодо оцінки доказів за внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин справи [8]. Такий комплексний підхід до трансформації взаємодії дозволить перейти від реактивної моделі використання спеціальних знань до проактивної, де науковий потенціал молекулярно-генетичних досліджень використовується максимально ефективно на кожній стадії досудового розслідування [14].

Перелік джерел посилання

1. Butler J. M. *Forensic DNA Typing: Biology, Technology, and Genetics of STR Markers*. 2nd Edition. Elsevier Academic Press, 2015. 650 p.
2. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
3. Пчолкін В. Д., Жеребко С. О. Використання молекулярно-генетичного аналізу в розкритті та розслідуванні злочинів: криміналістичний аспект. *Криміналістичний вісник*. 2020. № 1 (33). С. 34—42.
4. Свобода Є. Ю. Проблеми використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 45—53.
5. Щербаковський М. Г. Проведення судових експертиз : навч. посіб. Харків, 2015. 560 с.
6. Кір'яков В. В. Проблеми взаємодії слідчого та експерта при призначенні ДНК-аналізу. *Науковий вісник юридичного факультету*. 2023. № 4. С. 110—115.
7. Берназ В. Д. Проблеми призначення генетичних експертиз у сучасних умовах : навч. посіб. Одеса, 2021. 156 с.
8. Журавель В. А. Проблеми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні : монографія. Харків, 2022. 312 с.
9. Гончаренко В. Г. Судова експертиза у кримінальному процесі : навч. посіб. Київ, 2021. 248 с.
10. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної. Харків, 2020. 608 с.
11. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістики : навч. посіб. Київ, 2020. 240 с.
12. European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI). *Guideline for the management of DNA database exchange and interpretation*. 2023. 86 p.
13. Пиріг І. В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Дніпро, 2021. 352 с.
14. Шепітько В. Ю. Інноваційні засади розвитку сучасної криміналістики. *Право України*. 2022. № 5. С. 15—28.